

Doorzicht op Samenwerking Werkgroep Waterplanten

Slotdocument Werkgroep Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied

Sweco Nederland B.V.

Onderwerp

Projectnummer

Klant

Datum

Auteur(s)

Foto omslag

Handelsregister 30129769

Doorzicht op samenwerking werkgroep waterplanten

51012200

Provincie Noord-Holland namens Werkgroep Waterplanten

18-01-2022

Jan Bouwman en Floor Mossink

Gebiedscoöperatie Gastvrij Randmeren

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	5
1. Inleiding	9
1.1 Samenwerkingsovereenkomst eindigt in 2023	9
1.2 Verkenning waar de Werkgroep Waterplanten staat en naar toe wil.....	9
1.3 Leeswijzer	10
2. Bereikte resultaten	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Totstandkoming (bestuurlijke) samenwerking.....	13
2.3 Kennisontwikkeling en uitwisseling	13
2.4 Operationele en korte termijn oplossingen	13
2.5 Structurele oplossingen.....	14
3. Ervaren samenwerking	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Bijzondere en gevarieerde samenstelling werkgroep	15
3.3 Positieve ervaringen, pluspunten bij de samenwerking	16
3.4 Aandachtspunten in de samenwerking	18
4. Nog openstaande opgaven en uitdagingen.....	21
4.1 Inleiding	21
4.2 Opgaven gericht op verdieping en integrale planprocessen.....	22
4.3 Opgaven gericht op markeren, maaien en communicatie	25
4.4 Benodigde inzet invulling opgaven en oplossingen	28
5. Hoe verder met de samenwerking	31
5.1 Richtinggevende overwegingen voor verdere samenwerking	31
5.2 Voorstel verdere samenwerking.....	32

SAMENVATTING

Inleiding (hoofdstuk 1)

De Werkgroep Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied is in het leven geroepen om oplossingen te vinden voor het beheer van waterplanten die overlast geven voor de waterrecreatie in het Markermeer-IJmeer en de Randmeren. De afgesproken samenwerking loopt op 29 maart 2023 af. Dit evaluerende rapport geeft inzicht in:

1. Het resultaat van de samenwerking tussen de partijen van het Rijk en de regio.
2. Ervaringen met proces van samenwerking.

En bevat:

3. Een voorstel voor de verdere samenwerking.

Bereikte resultaten in de samenwerking (hoofdstuk 2)

In de periode tot nu zijn verschillende concrete resultaten geboekt onder de vlag van de Werkgroep Waterplanten. De in de Samenwerkingsovereenkomst afgesproken resultaten zijn geboekt, er is samen gelobbyd bij het Rijk, er zijn plannen gemaakt voor structurele oplossingen en er zijn concrete uitvoeringszaken geregeld in de Werkgroep. Hieronder staan de resultaten op een rij:

Totstandkoming (bestuurlijke afspraken)

- Position Paper 'overlast waterplanten'.
- Samenwerkingsovereenkomst waterplanten in het zuidelijk IJsselmeergebied
- Position paper 'Investeren in bevaarbaar rijkswater in het zuidelijk IJsselmeergebied'.
- 'Samenwerkingsovereenkomst maaien waterplanten IJmeer/Markermeer'.

Kennisontwikkeling en uitwisseling

- Ondergedoken waterplanten in het Markermeer - Q&A en webinar.
- Ecologische systeemanalyse en aanbevelingen voor optimalisatie van het waterplantenbeheer Gooi- en Eemmeer.
- Expertsessie Natuur over de Randmeren.
- Ontwikkeling Viewer en Kaartbeeld knelpunten Waterplantenvraagstuk.
- (W)onderwater natuurbeleving in het Zuidelijk IJsselmeergebied -Water Challenge.
- Memo juridische analyse beheerverantwoordelijkheid - waterplanten vs. waterrecreatie.
- Korte verkenning inzet plantetende vissen (graskarper) voor beheer waterplanten.
- Inspiratiedocument 'Fundamentele bouwstenen Inrichting Randmeren'.

Operationele en korte termijn oplossingen

- Pilot betonning Marker- en IJmeer en Randmeren.

- Optimaliseren van het maaien (Pilots GPS- en data-gestuurd maaien en beter benutten satellietdata, ontwikkeling van innovatieve maaimethoden zoals een maaiponton en het concept 'Maaiboot 2.0).
- Communicatie: ontwikkeling twee webapps: Waterplantmelder.nl en Waterplanten.nu.

Structurele oplossingen

- PAGW3 - voorstel Zuidelijke Randmeren.
- Verkenning Meekoppelkansen Aanpak Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied.
- Meedenken Programma Zandwinstrategie IJsselmeergebied 2025 – 2050.

Ervaring met proces van samenwerking (hoofdstuk 3)

In een gespreksronde langs de meeste deelnemers van de Werkgroep Waterplanten zijn ervaringen met de samenwerking in de Werkgroep Waterplanten opgehaald. Wat leverde de samenwerking op?

Positieve punten van de samenwerking

- Groter bewustzijn over nut, noodzaak en beheersbaarheid van waterplanten en bevaarbaarheid.
- Veel geleerd over waterplanten en (effectievere) beheertechnieken.
- Meerdere invalshoeken vertegenwoordigd in de werkgroep.
- Trekkersrol van provincie Noord-Holland.
- De Samenwerkingsovereenkomst bood houvast.
- Bestuurlijke erkenning problematiek waterplanten.
- Onderlinge toegankelijkheid is vergroot.
- Afwisseling in onderwerpen, werkbezoeken en ontmoetingslocaties.

Aandachtspunten in de samenwerking

- Meer aandacht voor commitment en betrokkenheid.
- Verdeling van de werkinspanning en verantwoordelijkheden.
- Omvang en samenstelling Werkgroep Waterplanten heeft ook nadelen.
- Ontbreken van een vertegenwoordiger van Rijkswaterstaat.
- Geen gezamenlijk zicht financiën lopende projecten.
- Afspraken Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied waren niet bekend.

Nog openstaande uitdagingen en opgaven (hoofdstuk 4)

Dankzij de Werkgroep Waterplanten zijn er resultaten bereikt, maar er zijn nog verschillende openstaande uitdagingen, opgaven en acties op het gebied van de aanpak van waterplanten. Welke liggen er nog te wachten?

Vervolgopgaves gericht op verdieping en integrale planprocessen

- Afspraken maken over potentiële meekoppelkansen voor verdieping vaargebieden: IJburg Amsterdam, natuurlijke land-waterovergangen Markermeerkust en KRW-3 maatregelen Eemmeer – Gooimeer.
- Preverkenning maatregelen Zuidelijke Randmeren.
- Verbreden vaargeul Nuldernauw, Eemmeer en Gooimeer.
- Naar een zonerings recreatief gebruik – groei waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied.
- Organiseren structurele participatie in (ecologische) planprocessen, zoals Zandwinstrategie IJsselmeergebied.

Vervolgacties gericht op markeren, maaien en communicatie

- Verder optimaliseren maaimogelijkheden Markermeer - IJmeer en Randmeren.
- Structurele afspraken over betonning van recreatievaargebieden in relatie tot waterplanten.
- Gezamenlijke communicatiestrategie over waterplanten en waterrecreatie.
- Organiseren structurele jaarlijkse monitoring.
- Verplaatsen snelvaarbaan Almere naar dieper water.

Voorstel verdere samenwerking (hoofdstuk 5)

De Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied eindigt eind maart 2023. Duidelijk is dat alle partijen van de Werkgroep Waterplanten voorstander zijn van het voortzetten van een vorm van afstemming, samenwerking en bewaking, met betrokkenheid van de provinciale en regionale overheden. Voor een variant als het opheffen van de Werkgroep Waterplanten en het beleggen van de acties bij individuele partijen is geen draagvlak. Wel waren er oproepen tot meer commitment, maar ook een kleinere tijdsinzet, een andere verdeling van taken en acties en meer programmagericht werken en bewaken.

De Werkgroep Waterplanten heeft meerdere samenwerkingsmodellen onder de loep genomen. Als eindbeeld is een voorkeur ontstaan voor de volgende twee samenwerkingsvormen:

1. Programma gestuurde samenwerking strategische opgaven en systemen.
2. Werkgroep gericht op operationele afstemming.

1. Programma gestuurde samenwerking strategische opgaven en systemen

Deze samenwerking richt zich op de grotere schaal, de planprocessen en het verzilveren van koppelkansen en is vooral gericht op het creëren van extra meerwaarde in (toekomstige) plannen en planprocessen voor bevaarbaarheid en veiligheid in het Zuidelijk IJsselmeergebied en beheer(sing) van waterplanten. Het betreft een projectmatige samenwerking, ondersteund door een programma. Partijen werken met elkaar samen in wisselende samenstellingen, afhankelijk van inhoud en vorm van de opgave.

Het programma komt tot stand onder verantwoording van een cluster regionale overheidspartijen: De provincies Noord-Holland en Flevoland, Gastvrije Randmeren en de gemeente Almere. Zij organiseren ook de bewaking van het programma en zorgen voor de (bestuurlijke) toedeling van opgaven, mogelijk met behulp van een ingehuurd onafhankelijke programmamanager. Jaarlijks organiseren zij een gezamenlijke (bestuurlijke) bijeenkomst met terugkoppeling van de resultaten van de projecten (verantwoording/evaluatie) en actualisering van het programma.

Kern samenwerkende partijen

- Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren
- Vertegenwoordiger vanuit de provincies Flevoland, Noord-Holland, Gelderland, Utrecht
- Ministerie van IenW
- Vertegenwoordiger vanuit de waterrecreatie (vertegenwoordigt HISWA/RECRON, Watersportverbond, Toerzeilers, Sportvisserij NL)
- Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk
- RVO

Waar nodig kunnen zij ondersteuning vragen van de andere partijen

Voor de komende 10 jaar bevat het programma in ieder geval onderstaande opgaven.

Opgaven Samenwerking in Strategische- en Systemopgaven

- Benutten prioritaire meekoppelkansen:
 - Verdiepen recreatievaargeul bij ontwikkeling Buiteneiland IJburg Amsterdam
 - Ontwikkeling landwaterovergangen Markermeerkust combineren met verdiepen toegangen havens
 - Verdiepingen voor grond natuurlijke oevers en verplaatsen snelvaarbaan Almere bij uitwerking KRW-maatregelen Eemmeer en Gooimeer
- Zuidelijke Randmeren
 - Uitwerken preverkenning Zuidelijke Randmeren
 - Verbreden hoofdvaargeul Gooimeer, Eemmeer, Nuldernauw
 - Ontwikkeling landwaterovergangen Markermeerkust combineren met verdiepen toegangen havens
- Ontwikkelen en vastleggen zonerings voor recreatief gebruik en waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied
- Monitoring en beheersing waterplanten
 - Organiseren structurele jaarlijkse monitoring waterplanten i.p.v. driejaarlijks
 - Actualisering Handreiking Waterplanten
- Organiseren structurele participatie in (ecologische) planprocessen, zoals Zandwinstrategie IJsselmeergebied

2. Werkgroep gericht op operationele afstemming

Deze samenwerking richt zich op de uitvoerbare, operationele oplossingen en de korte termijn praktijk. Deze samenwerking functioneert als een werkgroep. De kern van de werkgroep bestaat uit:

- Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren | Stichting Maaien Waterplanten Randmeren.
- Samenwerkende gemeenten Maaien Waterplanten IJmeer/Markermeer | Stichting Maaien Waterplanten IJmeer Markermeer.

Waar nodig ondersteunen partijen als provincie(s), ministerie van IenW, Rijkswaterstaat en watersportorganisaties op opgavebasis, als er obstakels ontstaan bij de invulling van de opgaven, zeker in de beginfase.

Projecten en acties werkgroep die vragen om operationele afstemming

- Jaarlijkse monitoring waterplanten - en maaiplaatsen (TechMaps) - voorbereiding maaien
- Regelen vervolg pilot betonning waterrecreatie (vaargeulen/-gebieden en/of waterplantenzones)
- Optimaliseren maaimogelijkheden IJmeer - Markermeer (Haalbaarheid concept 'Maaiboot 2.0' en/of certificering vissersboten om te kunnen maaien)
- Optimaliseren maaimogelijkheden Randmeren (haalbaarheid en certificering inzet innovatief maaiplatform)
- Het operationeel verbeteren van het GPS- en data gestuurd maaien
- Organiseren structureel onderhoud app waterplanten.nu
- Organiseren gezamenlijke communicatiestrategie/boodschap over waterplanten en waterrecreatie (benutten kennis Q&A, watersysteemanalyse)

1. INLEIDING

1.1 Samenwerkingsovereenkomst eindigt in 2023

Verschillende partijen in het zuidelijk IJsselmeergebied hebben de afgelopen jaren de handen in een geslagen om oplossingen te vinden voor het beheer van waterplanten die overlast geven voor de waterrecreatie in het Markermeer-IJmeer en de Randmeren. De provincies Noord-Holland en Flevoland, het Rijk (ministerie van IenW), de randmeergemeenten (verenigd in de Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren), de gemeenten Almere en Hoorn en de waterrecreatie-partijen Watersportverbond, HISWA-RECRON, Sportvisserij Nederland en Toerzeilers Nederland tekenden daarvoor een samenwerkingsovereenkomst, gericht op het beheer van waterplanten die overlast geven voor de waterrecreatie in het Markermeer-IJmeer en de Randmeren.

Om de samenwerking te concretiseren is de **Werkgroep Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied** in het leven geroepen. Zij coördineert de uitwerking van de gemaakte afspraken. Bestuurlijk legt de werkgroep verantwoording af aan de Stuurgroep Markermeer-IJmeer, maar zij kan ook het bestuurlijk Platform IJsselmeer Integraal (Agenda IJsselmeergebied 2050) benutten voor besluitvorming over waterplanten(overlast). De afgesproken samenwerking loopt op 29 maart 2023 af.

1.2 Verkenning waar de Werkgroep Waterplanten staat en naar toe wilt

Bij het aflopen van een dergelijke samenwerking zijn er altijd vragen te stellen over de resultaten, de ervaren samenwerking, opgaven die nog ingevuld moeten worden en hoe het verder moet na 29 maart 2023. Dat is in de tweede helft van 2022 verkend met veel betrokkenen in en rond de Werkgroep Waterplanten. Dit rapport bevat de resultaten van deze verkenningronde. Het geeft inzicht in:

1. **Het resultaat van de samenwerking tussen de partijen van het Rijk en de regio.** Het gaat hierbij om ontwikkelde en gedeelde kennis, praktische korte termijn oplossingen om de recreatie zo goed mogelijk te laten functioneren en verkende structurele oplossingsrichtingen.
2. **Ervaringen met proces van samenwerking.** Wat ging goed, wat kan beter, en wat waren de valkuilen? Bezien vanuit het perspectief van verschillende deelnemers.
3. **Een voorstel voor de verdere samenwerking.** Wat zijn nog openstaande opgaven en wat is de behoefte aan verdere samenwerking.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een overzicht aan van de bereikte resultaten onder de vlag van de Werkgroep Waterplanten. Hoofdstuk 3 omschrijft de ervaringen van deelnemers met de Werkgroep Waterplanten en de bijbehorende samenwerking. Wat ging goed en wat kan beter? Deze zijn opgehaald in interviews met de meeste deelnemers. De hoofdstukken 4 en 5 richten zich op de toekomst. Hoofdstuk 4 bevat een overzicht van nog resterende opgaven die nog vragen om een verdere uitwerking, gevolgd door overwegingen bij een voorstel voor de verdere samenwerking in Hoofdstuk 5.

2. BEREIKTE RESULTATEN

2.1 Inleiding

In de periode 2014-2016 ontstond een eerste samenwerking tussen Rijk en Regio in het maaien van waterplanten. Het betrof een pilot van drie jaar met een stimuleringsbijdrage van het Rijk voor het organiseren van een zelfredzame samenwerking in het Randmerengebied, vormgegeven door publieke en private partners in een duurzaam samenwerkingsverband¹. In eerste instantie betrof het Veluwerandmeren, maar de problematiek verplaatste zich verder naar Gooi- en Eemmeer en vanaf 2015 ook naar het gehele Zuidelijk IJsselmeergebied van Markermeer en IJmeer, het watergebied onder de Houtribdijk.

In 2017 is onder meer als follow-up van de driejarige pilot Waterplanten van IenW in de Randmeren en het Coalitieakkoord van de provincie Noord-Holland de vervolgstap gezet vanuit de waterrecreatiesector met de provincie Noord-Holland, Gastvrije Randmeren en Rijkswaterstaat om te komen tot een aanpak van waterplanten voor het gehele Zuidelijk IJsselmeergebied.

In 2018 is door gedeputeerde Loggen van de provincie Noord-Holland een aanbod uit de regio gedaan aan de heer Slangen van het ministerie van IenW voor de aanpak van waterplanten uit de regio. De heer Slangen reageerde met een brief met de gemaakte afspraken. Er volgden daarna twee parallelle sporen: gesprekken van de provincie Noord-Holland met waterrecreatie organisaties aan de ene kant en gesprekken met het ministerie van IenW en Rijkswaterstaat aan de andere kant. Uit deze gesprekken kwam de behoefte naar voren om een Werkgroep Waterplanten samen te stellen en werkwijze, taken en verantwoordelijkheden vast te leggen in een samenwerkingsovereenkomst. Ook sloot gedeputeerde Jop Fakkeldey van de provincie Flevoland aan op de samenwerkingsovereenkomst, met een gelijkwaardige positie als de provincie Noord-Holland.

Het ministerie van IenW zou financiering zoeken voor structurele oplossingsrichtingen. Hierdoor werden doelen opgesteld, budget bepaald en de tijdsduur van de overeenkomst bepaald. Dit gaf richting om met elkaar naar oplossingen te zoeken voor de aanpak van waterplanten met oog voor hun meerwaarde voor waterkwaliteit en ecologisch systeem.

In de periode tot nu zijn er verschillende concrete resultaten geboekt onder de vlag van de Werkgroep Waterplanten. En dat is nog een stevige lijst geworden, ook gezien de hindernissen van de coronatijd en personele wisselingen. De concrete afspraken in de Samenwerkingsovereenkomst zijn geboekt, er is samen gelobbyd bij het Rijk en er zijn

¹ Pilot Waterplanten maaien op de Randmeren

plannen gemaakt voor structurele oplossingen. Daarbij is regelmatig gecommuniceerd over de opgaven en tussenresultaten (zie onderstaande figuur). Tenslotte zijn ook concrete uitvoeringszaken geregeld in de Werkgroep, ter ondersteuning van betrokken gemeenten (zoals bij de samenwerking maaien in het Markermeer en IJmeer).

Belangrijke mijlpalen en resultaten in de afgelopen vijf jaar

In dit hoofdstuk zijn de bereikte resultaten op een rij gezet. Het gaat om:

- Resultaten gericht op de totstandkoming van (bestuurlijke) samenwerking (2.2).
- Projecten voor kennisopbouw en -uitwisseling (2.3).
- Operationele en korte termijn oplossingen (2.4).
- Structurele oplossingen (2.5).

In de separate bijlage 'Bereikte Resultaten' zijn zij in de vorm van factsheets uitgewerkt.

2.2 Totstandkoming (bestuurlijke) samenwerking

In de periode tot nu was sprake van een verschuiving van incident-management (Kamervragen, individuele lobby-persberichten vanuit de watersportsector) naar een meer structurele publiek-private samenwerking. Er ontstond meer onderlinge verbinding en dat bood de mogelijkheid sneller te kunnen schakelen bij vragen en initiatieven.

Het geheel werd gestut met afgestemde boodschappen in een gezamenlijke lobby in de vorm van 'Position papers' en afspraken op papier (samenwerkingsovereenkomst):

- **Position Paper overlast waterplanten** 'Waterrecreatie vraagt om structurele oplossing overlast waterplanten!' (HISWA, De Toerzeilers, Watersportverbond Sportvisserij NL).
- **Samenwerkingsovereenkomst waterplanten in het zuidelijk IJsselmeergebied** (regionale overheden, watersportsector, Rijk).
- **Position paper 'Investeren in bevaarbaar rijkswater in het zuidelijk IJsselmeergebied'** (regionale overheden, watersportsector).

In 2021 werd specifiek voor het maaien van waterplanten de '**Samenwerkingsovereenkomst maaien waterplanten IJmeer/Markermeer**' gesloten waarin de 10 gemeenten rondom Marker- en IJmeer onder leiding van de gemeente Hoorn dit samen regelen en financieren.

2.3 Kennisontwikkeling en uitwisseling

Er is in de Werkgroep Waterplanten veel aandacht besteed aan kennisontwikkeling en -uitwisseling.

- Ondergedoken waterplanten in het Markermeer - Q&A en webinar (UvA, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, Rijkswaterstaat).
- Ecologische systeemanalyse en aanbevelingen voor optimalisatie van het waterplantenbeheer Gooi- en Eemmeer – (Gastvrije Randmeren).
- Expertsessie Natuur over de Randmeren (RVO, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, Gastvrije Randmeren).
- Ontwikkeling Viewer en Kaartbeeld knelpunten Waterplantenvraagstuk (Provincie Flevoland i.s.m. Gastvrije Randmeren & Provincie Noord-Holland).
- (W)onderwater natuurbeleving in het Zuidelijk IJsselmeergebied -Water Challenge (WUR, Hommel, Rijkswaterstaat, Gastvrije Randmeren).
- Memo juridische analyse beheerverantwoordelijkheid - waterplanten vs. waterrecreatie (Provincie Noord-Holland).
- Korte verkenning inzet plantetende vissen (graskarper) voor beheer waterplanten (WUR, Sportvisserij NL).
- Inspiratiedocument 'Fundamentele bouwstenen Inrichting Randmeren' (Stichting Maaien Waterplanten Randmeren).
- Onderzoeksplan effecten harkmethode – pilot in het Gooimeer (Gemeente Huizen, FLORON, Onderzoekscentrum B-Ware). Het onderzoek is overigens (nog) niet uitgevoerd.

2.4 Operationele en korte termijn oplossingen

Dit gaat om oplossingen die gericht zijn op het verbeteren van het beheren van waterplanten en om communicatie-instrumenten (betonning, waterplanten-apps) die de recreatievaart helpen om te gaan met de aanwezigheid van waterplanten.

- Pilot betonning Marker- en IJmeer en Randmeren (Ministerie van IenW, Gastvrije Randmeren, Gemeente Hoorn).

- Uitgewerkte oplossingen voor het optimaliseren van het maaien:
 - Efficiënter (GPS- en datagestuurd) maaien o.a. op basis van waterplantopnames met drones/vliegtuig en vertaling naar app (Techmaps, Stichting Maaien Waterplanten Randmeren, Gastvrije Randmeren).
 - (Subsidie) haalbaarheidsstudie satellietdata (Provincie Noord-Holland, Techmaps).
 - Verbetering maaitechniek Randmeren, subsidie innovatieve ponton (Stichting Maaien Waterplanten Randmeren, Provincie Flevoland, Gelderland, Noord-Holland en Utrecht).
 - Beter organiseren maaien op Markermeer – IJmeer ('Stichting Maaien Waterplanten IJmeer Markermeer', SOK maaien waterplanten IJmeer/Markermeer (10 gemeenten rondom Marker- en IJmeer)).
 - Voorstel 'Concept Maaiboot 2.0 Marker- en IJmeer' ('Stichting Maaien Waterplanten IJmeer Markermeer', Watersportverbond).
- Communicatie: ontwikkeling twee webapps: Waterplantmelder.nl en Waterplanten.nu.

2.5 Structurele oplossingen

Het afgelopen jaar is ook gewerkt aan de uitwerking van meer structurele oplossingen, ook voor de langere termijn.

- **PAGW3-voorstel Zuidelijke Randmeren** (Gastvrije Randmeren, Provincie Flevoland, Provincie Noord-Holland).
Integraal voorstel om toe te werken naar een robuust ecosysteem in balans met recreatie.
- **Verkenning Meekoppelkansen Aanpak Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied** (Provincie Noord-Holland, Provincie Flevoland, Gastvrije Randmeren).
Drie potentiële kansen voor meekoppeling: Ontwikkeling Buiteneiland IJburg Amsterdam, Natuurontwikkeling Noord-Hollandse Markermeerkust, KRW3-maatregelen Eemmeer – Gooimeer.
- **Meedenken Programma Zandwinstrategie IJsselmeergebied 2025 – 2050.**
Recreatievaart (en waterplantenproblematiek) is één van de gebruiksfuncties in de verkenning.

3. ERVAREN SAMENWERKING

3.1 Inleiding

Op 19 december 2019 is formeel de ‘Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten in het Zuidelijk IJsselmeergebied’ gepubliceerd met daarin eerder (in 2018) gemaakte afspraken tussen de regio, het Rijk en de watersportsector (*‘gezamenlijk op zoek naar structurele oplossing(en) voor de waterplantenproblematiek, waarbij de belangen voor natuur en waterrecreatie in balans zijn²*). Er werd toen ook afgesproken een *“Werkgroep Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied op te richten om samen te werken aan de korte en lange termijnoplossingen onder meer door gezamenlijke communicatie en praktijkonderzoek”*.

Wat werd er in de samenwerkingsovereenkomst nog meer gezegd over de manier van opereren binnen deze werkgroep?

- De Provincie Noord-Holland verzorgt het voorzitterschap en de secretariële ondersteuning voor de looptijd van deze overeenkomst.
- Actieve deelname van alle partijen³. Alle partijen zitten gelijkwaardig aan tafel en blijven verantwoordelijk voor de eigen taken en bevoegdheden.
- Het doel is het uitvoeren en coördineren van de gemaakte afspraken en in het bijzonder het vinden van een structurele oplossing voor de waterplantenproblematiek. Problematiek waar de waterrecreatiesector last van heeft, maar wel in balans met de natuurbelangen in het gebied en de functie van waterplanten voor de waterkwaliteit.
- Voor de kosten voor bijvoorbeeld een praktijkproef of onderzoek is geen gezamenlijk budget, partners in de werkgroep zoeken voor specifieke voorstellen zelf naar (financiële) oplossingen binnen hun organisatie.
- De samenwerking en de voortgang van de beoogde doelen van de werkgroep worden halfjaarlijks in de werkgroep geëvalueerd.

3.2 Bijzondere en gevarieerde samenstelling werkgroep

De Werkgroep Waterplanten kent een gemêleerde samenstelling van overheden op meerdere niveaus, een gebiedscoöperatie, natuurbelangen en private watersportbelangen. De werkgroep was ontstaan als een “coalition of the willing” en kende de volgende deelnemers:

- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat⁴.
- Provincie Noord-Holland en Flevoland.

² Dit is een citaat uit de Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten in het Zuidelijk IJsselmeergebied. Er is toen niet gespecificeerd wanneer belangen voor natuur en recreatie in balans zijn. Het is gedefinieerd als een ‘gezamenlijke zoektocht’.

³ Personele inzet van organisaties is wel voor eigen rekening

⁴ Exclusief Rijkswaterstaat, wel ambtelijk agendalid

- Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren⁵.
- Gemeenten Almere, Hoorn, Huizen en Amsterdam.
- HISWA-RECRON.
- Watersportverbond.
- De Toerzeilers.
- Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk.
- Sportvisserij Nederland.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Van de deelnemers hadden overigens vier partijen de Samenwerkingsovereenkomst niet ondertekend: De gemeenten Amsterdam en Huizen, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk en RVO. De Werkgroep Waterplanten kwam gemiddeld 7 keer per jaar bij elkaar.

Gedurende de looptijd van de samenwerking in de Werkgroep Waterplanten was een verschuiving zichtbaar van activisme en lobby naar meer uitwisseling van kennis en een meer integrale benadering met oog voor natuur én waterrecreatie. Ook verschoof door de tijd heen het initiatief van de (private) watersportsector naar overheid gerelateerde partijen.

In een gespreksronde langs de meeste deelnemers zijn ervaringen met de samenwerking in de Werkgroep Waterplanten opgehaald. Die ervaringen zijn samengevat weergegeven in de paragrafen 3.3 (positieve ervaringen en opbrengsten, pluspunten) en 3.4 (aandachtspunten).

3.3 Positieve ervaringen, pluspunten bij de samenwerking

Uit het overzicht in hoofdstuk 2 blijkt dat de Werkgroep Waterplanten veel concrete resultaten heeft geboekt, mede ook gezien de hindernissen van de coronatijd en personele wisselingen. De afgesproken resultaten zijn in grote lijnen geboekt, er is samen gelobbyd bij het Rijk en er zijn het laatste jaar vooral ook plannen gemaakt voor structurele oplossingen. Daarnaast zijn uitvoeringszaken geregeld in de Werkgroep, waarmee vooral gemeenten werden geholpen.

Wat leverde verder de samenwerking op binnen de Werkgroep Waterplanten?

■ Groter bewustzijn over nut, noodzaak en beheersbaarheid van waterplanten

Winstpunten zijn de grotere inzichten in beheersbaarheid, maar ook in het functioneren van waterplanten voor het ecologisch systeem en de waterkwaliteit. Diverse (watersysteem)analyses en de kennisdocumenten hielpen daar goed aan mee. Het rapport met de Q&A over ondergedoken waterplanten in het Markermeer gaf antwoorden op alle vragen op basis van de beschikbare informatie. Daarnaast gaf bijvoorbeeld de uitgevoerde Watersysteemanalyse voor het Eem- en Gooimeer inzicht in de precaire rol van waterplanten in de helderheid en kwaliteit van het water.

■ Veel geleerd over waterplanten en (effectievere) beheertechnieken

Er is veel kennis uitgewisseld over de waterplanten en het beheer van waterplanten. Ook over de beste manieren om ze te kunnen beheren. Dat leidde onder andere tot verdere samenwerking in de betonning en initiatieven om te werken met een innovatieve maaiponton (Randmeren), GPS-gestuurd maaien en het 'Concept Maaiboot 2.0' (Marker- en IJmeer).

⁵ Zij vertegenwoordigt de 16 randmeergemeenten en werkt in de randmeren nauw samen met de twee waterschappen Zuiderzeeland en Vallei & Veluwe en Rijkswaterstaat Midden Nederland (zij zijn agendalid van het bestuur)

■ **Meerdere invalshoeken vertegenwoordigd in werkgroep**

Het is niet alleen een bijzondere publiek-private samenwerking, maar ook een samenstelling waardoor de waterplanten-problematiek niet eenzijdig, maar juist vanuit meerdere invalshoeken werd belicht. Voor bijvoorbeeld het Rijk werd ook inzichtelijk(er) welke belangen betrokken partijen hadden.

■ **Trekkersrol van provincie Noord-Holland**

In de Samenwerkingsovereenkomst is afgesproken dat de Provincie Noord-Holland het voorzitterschap van de werkgroep en de secretariële ondersteuning verzorgt voor de looptijd van deze overeenkomst. Doordat dit specifiek was vastgelegd was er ook ruimte om dit zo in te vullen, ook toen de provinciale organisatie andere accenten wilde leggen. Deze trekkersrol werd over het algemeen als positief ervaren.

■ **De Samenwerkingsovereenkomst bood houvast**

Er waren ambities, gereserveerde en toegezegde budgetten en er was een rolverdeling vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied. Dat hielp bijvoorbeeld goed bij de invulling van de trekkersrol van de provincie Noord-Holland.

■ **Bestuurlijke erkenning problematiek waterplanten**

De afgelopen jaren is de waterplantenproblematiek bestuurlijk op de kaart gezet, zowel in de regio als bij het Rijk. Dat heeft geleid tot beter gestructureerde communicatie naar bestuurders (gezamenlijk boodschap en momentum), maar ook tot daadwerkelijke afspraken, zoals het gecoördineerd beheren van waterplanten in Markermeer en IJmeer. De leidende rol verschoof daarmee ook geleidelijk naar de betrokken overheden.

■ **Onderlinge toegankelijkheid is vergroot**

De samenwerking vergrootte ook de toegankelijkheid van de verschillende partijen die zich bezighielden met de waterplantenproblematiek, zowel ecologisch als nautisch-recreatief:

- Regionale bestuurders wisten elkaar steeds makkelijker (digitaal) te vinden.
- De samenwerking was voor gemeenten rondom de meren een goede ingang om aan te haken bij planprocessen van het Rijk in het IJsselmeergebied. Andersom zijn dezelfde voordelen te noteren: lokale stakeholders zijn voor projectteams van die planprocessen eenvoudiger te bereiken.

■ **Afwisseling in onderwerpen, werkbezoeken en ontmoetingslocaties**

Buiten de coronaperiode werden veelal op wisselende locaties vergaderingen en werkbezoeken georganiseerd. Dat werkte inspirerend en was leerzaam. In coronatijd beperkte zich dat tot digitale bijeenkomsten. Toch bleek ook het inzetten van digitale meetings ook goed werkbaar. Het bleek gemakkelijker om partijen bij elkaar te krijgen.

3.4 Aandachtspunten in de samenwerking

Naast positieve ervaringen en opbrengsten zijn door verschillende deelnemers door de Werkgroep Waterplanten ook aandachtspunten aangegeven bij onderdelen van de samenwerking en het functioneren van de Werkgroep Waterplanten.

■ Meer aandacht voor commitment en betrokkenheid

De Werkgroep Waterplanten leek soms een vrijblijvend karakter te hebben. Dat was merkbaar in de mate van aanwezigheid (er waren partijen die niet altijd deelnamen) of het nakomen van afspraken/uitvoeren van acties. Diverse wisselingen van deelnemers binnen de werkgroep hielpen hier niet bij.

■ Verdeling van de werkinspanning en verantwoordelijkheden

Het uitvoeren van acties binnen de Werkgroep Waterplanten kwam vaak aan op een aantal deelnemers die zich actief inzetten. Daar zat overigens wel veel slagkracht en energie. En dat blijkt uit de bereikte resultaten. In de loop van de tijd vond wel een rolverschuiving plaats richting de meer publieke partijen (provinciale overheden, gebiedscoöperatie, actieve gemeenten). De private recreatiepartners lieten zien dat zij een toekomstbestendige inzet kunnen leveren op de meer operationele oplossingen. Er waren veel initiatieven, van eigen onderzoek tot betonning en innovatieve ideeën als het maaiponton en de maaiboot 2.0. Initiatieven die breed zijn omarmd in de werkgroep.

■ Omvang en samenstelling Werkgroep Waterplanten heeft ook nadelen

De samenstelling van de Werkgroep Waterplanten lijkt op het eerste gezicht evenwichtig met een mix van private (waterrecreatie) en publieke partijen. Maar dat bracht ook (operationele) nadelen met zich mee.

1. Het leidde tot relatief veel deelnemers met verschillende interesses en belangen. Deze waren enerzijds gericht op de kortere termijn⁶ (zoals bevaarbaarheid met focus op maaien en de waterplantenapp) en anderzijds op de langere termijn (gericht op systeemveranderingen, integrale aanpak, grotere schaal). Dat matchte niet altijd.
2. De breedte van de agenda en de acties van de Werkgroep Waterplanten gingen daar in mee. Zo werd bijvoorbeeld ervaren dat ook veel gesproken werd over de interne benodigde (bestuurlijke) besluitvorming van overheden bij acties. Een noodzakelijke afstemming, maar iets wat niet aansloeg bij andere deelnemers, zoals Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk. Bij andere onderwerpen (maaipilots, lange termijn systeemoplossingen) waren er andere partijen die afhaakten.

Geprobeerd is dit op te lossen door het werk thematisch te verdelen in subgroepen. Dit heeft bij één subgroep - de subgroep 'Kennisontwikkeling' - goed gefunctioneerd, waarbij Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk een grote rol aannam. Een andere subgroep had een te groot werkpakket of niet de juiste bezetting om verder te komen. Vervolgens heeft een opdeling in vier groepen (zoals strategie, positie etc.) voor de 'position paper' plaatsgevonden. Dit werkte een tijdje, maar uiteindelijk werkte de werkgroep met vooral ad hoc afspraken, trekkers en acties voor een bepaald doel, zoals de Verkenning Meekoppelkansen of het PAGW-voorstel Zuidelijke Randmeren.

■ Ontbreken vertegenwoordiger Rijkswaterstaat

Het werd als een gemis ervaren, het (officieel) ontbreken van een vertegenwoordiger van Rijkswaterstaat in de Werkgroep Waterplanten. Er is in de beginfase vanuit de provincie Noord-Holland (via directeurenoverleg IenW/Rijkswaterstaat) veel effort gestoken in het laten aansluiten van Rijkswaterstaat. Dat is niet gelukt.

⁶ Gericht op beheersing voor de komende vijf tot tien jaar en/of zo lang er geen structurele (systeem)oplossing is gevonden.

Het ministerie van IenW heeft geen beleid voor waterrecreatie en Rijkswaterstaat gaf aan formeel alleen verantwoordelijk te zijn voor het beheer van (waterplanten in) de beroepsvaargeul en daar buiten geen rol te hebben. Daardoor was slechts zeer beperkte capaciteit voor dit onderwerp beschikbaar gesteld bij Rijkswaterstaat. De hoop was dat Rijkswaterstaat bij participatie in de Werkgroep Waterplanten meer begrip zou krijgen voor de waterplantenproblematiek.

Uiteindelijk is gekozen voor een oplossing met een agendalid van Rijkswaterstaat en het meegeven van uitkomsten/bespreekpunten van de Werkgroep Waterplanten. Daarnaast had Gastvrije Randmeren veel contact met Rijkswaterstaat over praktische uitvoeringszaken (maaien, betonning). Dat is later uitgebreid met de gemeente Hoorn voor het Marker- en IJmeer.

■ **Geen gezamenlijk zicht financiën lopende projecten**

Onderdeel van de Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied was de toezegging van enkele budgettaire bijdragen. Er is de afgelopen periode geen gezamenlijk overzicht bijgehouden van projecten en de financiële afwikkeling daarvan. Er is niet gezamenlijk gestuurd en bewaakt op de inzet van deze financiële middelen. De focus op te besteden middelen lag hierdoor bij een beperkt aantal partijen.

- In het regionale aanbod van 29 maart 2018 zijn vanuit de regio extra financiële bijdragen van maximaal € 1.258.600 toegezegd voor diverse activiteiten (zie bijlage 1) naast de bestaande bijdrage van gemeenten van € 1.160.000 (totaal € 2.418.600).
- De provincie Flevoland heeft aanvullend op de toegezegde financiële bijdrage in het regionale aanbod een bedrag van € 50.000 voor 2018 en jaarlijks € 180.000 voor de jaren 2019 tot en met 2022 toegezegd.
- Voor het aanleggen van markering is van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een éénmalige bijdrage van in totaal € 125.000 voor vijf jaar toegezegd (zie bijlage 2).¹

Financiële paragraaf uit Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied

■ **Afspraken Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied niet bekend**

Tijdens de Verkenning 'Potentiële meekoppelkansen aanpak waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied' bleken projectleiders van verschillende projecten niet op de hoogte van de gemaakte afspraken uit de Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied, zoals het gezamenlijke zoeken naar structurele oplossingen: het combineren van natuur- of andere verondiepings-projecten met het verdiepen van de vaargebieden of -geulen.

4. NOG OPENSTAANDE OPGAVEN EN UITDAGINGEN

4.1 Inleiding

De Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied eindigt eind maart 2023. Er zijn resultaten bereikt, maar er zijn nog opgaven en uitdagingen op het gebied van de aanpak van waterplanten. Welke (soort)opgaven liggen er nog te wachten?

■ Opgaven voortvloeiend uit de *Samenwerkingsovereenkomst*

Naast organisatorische afspraken bevatte de samenwerkingsovereenkomst inhoudelijke voornemens gericht op het verbeteren van de bevaarbaarheid door structurele verdiepingen en vooruitlopend hierop het organiseren van maatregelen gericht op markeren, maaien en communiceren.

- Verdiepen: Partijen hebben afgesproken gezamenlijk een structurele oplossing te zoeken voor de waterplantenproblematiek in het zuidelijk IJsselmeergebied waarbij de belangen van natuur en waterrecreatie in balans zijn. Vertrekpunt was het (op specifieke plekken) verdiepen van de bodem en het zoeken van de benodigde financiering hiervoor, bijvoorbeeld door het benutten van meekoppelkansen (realisatiemogelijkheden inclusief financiering).

Zo als te lezen is in hoofdstuk 2 zijn er verkennende resultaten geboekt en is een integraal PAGW-voorstel voor de Zuidelijke Randmeren gemaakt, maar dit vraagt nog om een vervolg. In paragraaf 4.2 is beschreven welke vervolggpgaven er nog liggen.

- Markeren, maaien en communiceren: Een tweede inhoudelijke afspraak was om tot het einde van de Samenwerkingsovereenkomst het recreatief gebruik zo goed mogelijk te faciliteren door 'tijdelijke samenhangende maatregelen te nemen voor een nieuwe inrichting van het recreatief vaargebied in de vorm van markeren, maaien en communicatie'⁷.

Vooraf op dit vlak zijn resultaten bereikt, maar zijn er nog verschillende vervolggpgaven in te vullen. Zij zijn beschreven in paragraaf 4.3.

■ Opgaven voortbordurend op de *Position paper 'Investeren in bevaarbaar rijkswater in het zuidelijk IJsselmeergebied'*

In 2021 verstuurde de samenwerkende regionale partijen een position paper naar het Rijk. Daarin werden vier hulpvragen benoemd voor de aanpak van regio-overstijgende

⁷ Formulering uit Samenwerkingsovereenkomst Waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied

oplossingen richting het Rijk. De regio liep tegen grenzen aan op weg naar een goede bevaarbaarheid van rijkswater in het IJsselmeergebied.

- Formaliseren rijksbeleid voor waterrecreatie op rijkswateren: Eerste vraag was om waterrecreatie op rijkswateren op te nemen als een formeel beleidsterrein in de begroting van het ministerie Infrastructuur en Waterstaat met bijbehorend budget, maar ook met een omgevingsmanager.
Ondertussen is in de regio duidelijk geworden dat dit geen haalbare kaart is en er is nog winst te boeken door als regio en rijk al samenwerkend tot oplossingen van urgente problemen te komen.
- Rijksgeld voor verdieping vaarverbindingen: Verzoek om middelen beschikbaar te stellen om diverse vaarroutes⁸ te verdiepen tot een diepte van 4 meter. Genoemd werden vaarroutes naar de havens van Edam, Volendam en Muiden, reddingsstation Zeevang en de KNRM Zeewolde, maar ook een bevaarbare snelvaarbaan bij Almere.
Het is niet in deze vorm gerealiseerd maar er zijn wel vorderingen gemaakt in de betonning (Markermeer, IJmeer) en enkele verdiepingen zijn in beeld gebracht als potentiële meekoppelkansen in lopende planprocessen. Er staan ook nog diverse vragen open. Deze komen terug in paragraaf 4.2 en 4.3.
- Opstarten preverkenning PAGW Gooimeer/Eemdelta
Opdracht geven voor een preverkenning inrichtingsmaatregelen toekomstig PAGW-project Gooimeer/ Eemdelta met budget maatregelen om te komen tot een nutriëntenreductie in de Eemmond. *Inmiddels is vanuit de regio een PAGW-voorstel ingediend voor de Zuidelijke Randmeren die inspeelt op deze problematiek. Daarin is 36 mln. euro aangevraagd voor maatregelen in de 1^e fase. Het Rijk heeft besloten geen geld voor deze maatregelen te reserveren, maar een preverkenning te starten.*

4.2 Opgaven gericht op verdieping en integrale planprocessen

■ Benutten koppelkansen voor verdieping vaargebieden

Het gaat hierbij om het maken van nadere afspraken over het meenemen van het verdiepen van vaargebieden (als nevendoeel) bij realisatie van enkele natuurprojecten. Het betreft de follow up van de Verkenning 'Potentiële meekoppelkansen aanpak waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied' (maart 2022) en het gaat vooralsnog om het effectueren van de volgende koppelkansen:

- IJburg Amsterdam
Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe eiland: 'Buiteneiland'. De gemeente Amsterdam heeft daarvoor gebiedseigen grond benodigd voor het realiseren van land-waterovergangen, overstroomgebieden en het creëren van onderwaterlandschap. Dat kan heel goed gecombineerd worden met verdieping van de vorig jaar gemaakte vaarroute tussen Vuurtoreneiland en Pampus (duurzaam, kosteneffectief, ecologische rust en verbetering van de waterrecreatiemogelijkheden voor de inwoners van IJburg).
- Natuurlijke land-waterovergangen Markermeerkust
Bij dit project uit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) gaat het om de realisatie van diverse land-waterovergangen, gradiënten en achteroevers langs de Noord-Hollandse Markermeerkust. Het Rijkswaterstaat-project gaat de 'planuitwerkingsfase' in.

⁸ voor 27,8 km vaarroutes van 50 meter breed en 4 meter diep

Doel is om in deze fase de combinatie land-waterovergangen (vooroevers) en verdieping van enkele toegangsroutes van havens uit te werken richting realisatie.

- KRW-3 maatregelen Eemmeer – Gooimeer
Rijkswaterstaat zoekt in dit gebied naar maatregelen die bijdragen aan de doelen voor de Kaderrichtlijn Water. Het gaat bijvoorbeeld om verondiepingen en waterplantenzones. Deze kunnen met gebiedseigen materiaal worden gerealiseerd in combinatie met verdieping van gewenste recreatieve vaargebieden/-geulen in deze randmeren.

Op dit moment zijn er nog geen harde afspraken om verdiepingskansen voor vaarverbindingen te benutten. Hiervoor zijn nadere (bestuurlijke) overeenkomsten benodigd (bijvoorbeeld via een bestuurlijk convenant).

■ **Opstart/invulling PAGW-voorstel Zuidelijke Randmeren**

Medio 2022 is een voorstel ingediend voor de Programmatische Aanpak Grote Wateren (3^e tranche - vanaf 2030) voor de Zuidelijke Randmeren (zie praatplaat op de volgende pagina). Dit integrale aanbod bevat voorstellen voor een meer robuust en toekomstbestendig ecologisch systeem met de volgende ingrediënten:

- Impuls aan biodiversiteit en meer voedsel voor watervogels.
- Zuiverende waterplanten en mosselen, kraamkamers voor vis.
- Omgaan met fosfaatlast rivier de Eem.
- Meer diversiteit in bodemlandschap.
- Verbeteren mogelijkheden waterrecreatie (combineren met verdiepingen).

In december 2022 heeft het Rijk een beslissing genomen over het ingediende voorstel. Het voorstel is op deze wijze niet gehonoreerd. Wel gaat zij een preverkenning uitvoeren naar mogelijke maatregelen in de Zuidelijke Randmeren.

■ **Verbreden vaargeul Nuldernauw, Eemmeer en Gooimeer**

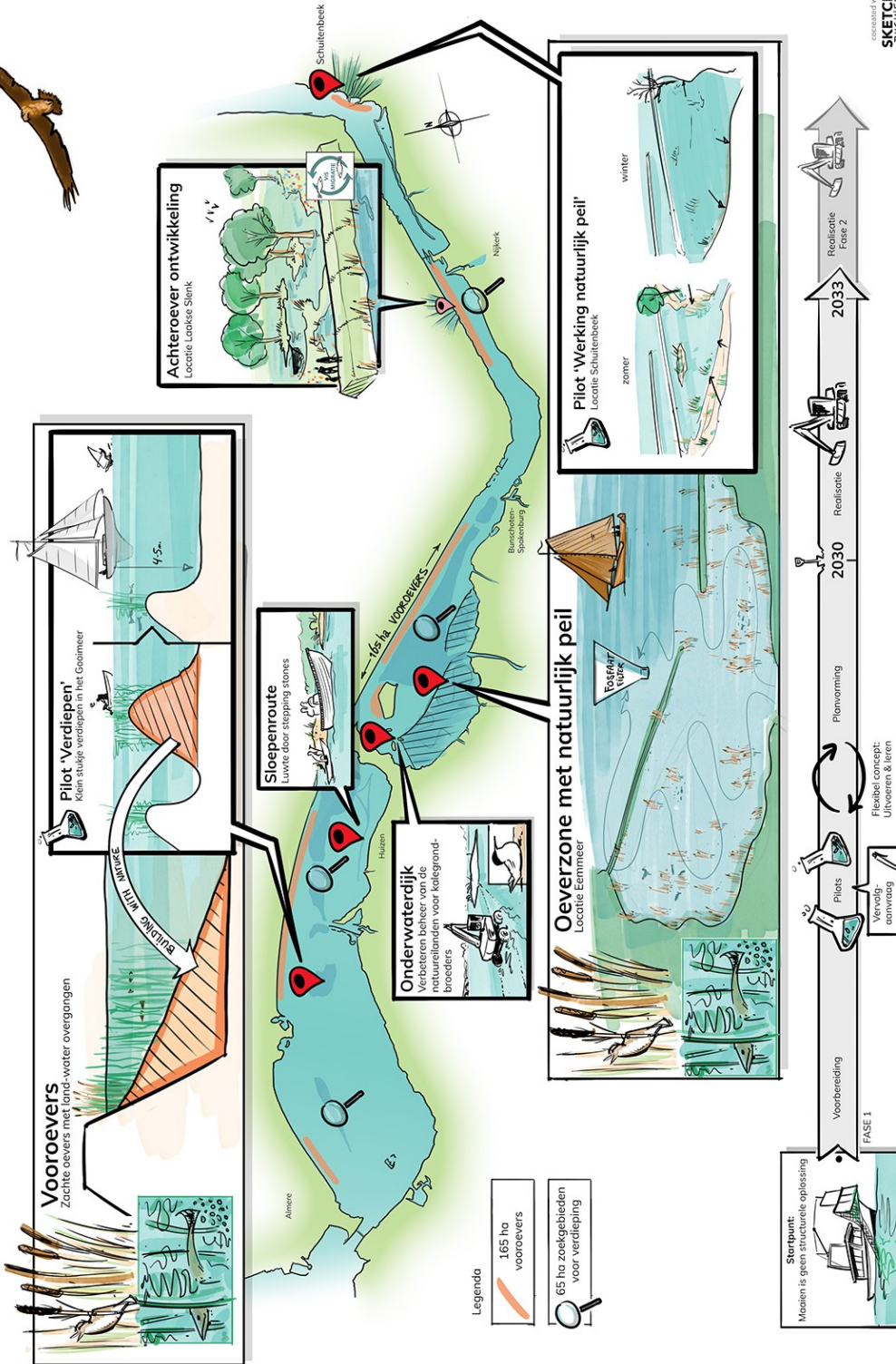
In de Veluwerandmeren is de relatief smalle vaargeul de afgelopen jaren op verschillende plekken verbreed. In de Zuidelijke Randmeren is er een zelfde verzoek gedaan aan Rijkswaterstaat. Het gaat om een verbreding van de smalle vaargeul van 70 meter naar minimaal 150 meter. Daardoor ontstaat meer veilige ruimte voor recreatie én beroepsvaart tussen de Nijkerkersluis en Amsterdam of Hollandse Brug. Momenteel is de gewenste verbreding niet verankerd in programma's van Rijkswaterstaat. Om dit op de agenda van het rijk te plaatsen is een bestuurlijk traject benodigd met initiatief vanuit de regio. De gemeente Bunschoten, Huizen en Almere zijn bereid dit bestuurlijke initiatief te nemen.

■ **Naar een zonering recreatief gebruik - groei waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied**

De tijd lijkt er rijp voor om ook voor de langere termijn te komen tot een zonering van gebieden waar waterrecreatie prioriteit heeft en gebieden waar het groeien van waterplanten voorrang heeft. In de randmeren functioneert het systeem al enigszins gezoneerd, de watersport heeft voor het IJ- en Markermeer in 2019 haar preferente maaigebieden aangegeven en bij de beoordeling van de ontwikkeling van de Amsterdam Bay Area (ABA) is de behoefte aan zonering aangegeven. Het gaat om een niet-vrijblijvende verkenning die input levert aan toekomstige planprocessen in het Zuidelijk IJsselmeergebied.

Projectvoorstel Zuidelijke Randmeren

Een robuust ecosysteem in balans met recreatie

■ Participatie in (ecologische) planprocessen en Zandwinstrategie IJsselmeergebied

Met de deelname aan de Werkgroep Waterplanten is het ook voor kleinere organisaties mogelijk te participeren in dit soort planprocessen en visies. Blijvend kunnen participeren in dit soort processen is dan ook een wens.

4.3 Opgaven gericht op markeren, maaien en communicatie

■ Verder optimaliseren maaimogelijkheden Markermeer - IJmeer en Randmeren

De afgelopen periode zijn diverse initiatieven genomen om het maaien in deze gebieden verder te regelen, maar ook te optimaliseren. Er zijn onder meer regionaal bestuurlijke afspraken gemaakt over gemeentelijke samenwerking in Markermeer en IJmeer bij het maaien, maar voor de uitvoering zijn nog aanvullende uitwerkingen nodig. Ook zijn er initiatieven voor innovaties en openstaande wensen langsgekomen die een verdere uitwerking vragen. Vraagstukken die nog aan de orde zijn:

- Certificering vissersboten voor maaiwerkzaamheden Markermeer.
- Follow up / invulling geven aan "Concept Maaiboot 2.0 (Marker- en IJmeer)" Markermeer.
- Follow up pilot werken met een ponton en certificering in de Randmeren.
- Het verder operationeel verbeteren van het GPS- en data gestuurd maaien.
- Verbeteren bevaarbaarheid en veiligheid routes van/naar reddingsstation Zeevang en de KNRM Zeewolde.

Indien kansrijke projecten zich aandienen voor het benutten van de reststromen van gemaaide waterplanten is te overwegen een dergelijke opgave mee te nemen. Maar de recente praktijk wijst uit dat het ei van columbus op dit vlak nog niet gevonden is.

■ Structurele afspraken over betonning van recreatievaarwegen en/of waterplanten

De afgelopen drie jaar is gewerkt aan de verdere samenwerking tussen Rijkswaterstaat en de regio over betonning in de Randmeren en het Markermeer. Vanaf 2021 is er een gezamenlijk betonningsoverleg tussen Rijkswaterstaat, Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren/Stichting Maaien Randmeren (voor de randmeren) en gemeente Hoorn/Stichting Maaien IJmeer en Markermeer (voor Markermeer en IJmeer en namens de Noord-Hollandse gemeenten aan deze wateren). Dat begint langzamerhand goed te draaien. Voor het jaarlijks betonnen (neerleggen en na vaarseizoen weghalen) van recreatieverbindingen was budget beschikbaar gesteld door het Ministerie van IenW. Niet al het geld is besteed. Het voorstel is het nog resterende budget van 35.000 euro in te zetten voor betonnen van (te maaien) recreatievaarverbindingen in 2023.

Daarnaast is in november 2022 een gezamenlijk voorstel gemaakt door de betonningsdienst van Rijkswaterstaat, Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren en gemeente Hoorn voor een structurele aanpak van betonning in relatie tot waterplanten vanaf 2024:

- Structureel voortzetten jaarlijks gezamenlijk betonningsoverleg tussen deze drie partijen.
- Met jaarlijkse optimalisering toepassing betonning in de randmeren.
- En een voorstel voor betonning in het Markermeer:
 - o een nieuwe betonde lijn tussen Hoorn en Volendam (evenwijdig aan de Markermeerkust);
 - o markeren vaartoeegangen haven Edam, Schardam en Hoorn tussen haven en die betonde lijn;

- verleggen bestaande betonning ten noorden van Marken naar dieper vaarwater.
- Voor de nieuwe betonningslijnen is een uitbreiding benodigd van het aantal tonnen (ijsbestendige tonnen, zodat ze ook in de winter kunnen blijven liggen). Dit kan worden meegenomen in een aanbesteding van Rijkswaterstaat in het eerste kwartaal van 2023, waarin betonning voor de komende 15 jaar wordt aangeschaft.
- De kosten⁹ van dit betonningsvoorstel is ingeschat op 175.000 tot 200.000 euro voor de aanschaf van de jaarrond betonning in het Markermeer (eenmalig) en jaarlijks circa 20.000 tot 40.000 euro voor het seizoenmatig leggen en beheren van de 50 bestaande tonnen in de randmeren.
- Voor het IJmeer zal een nieuw recreatief vaarinrichtingsplan moeten worden gemaakt, afgestemd op onder meer de nieuwe situatie rond IJburg.

Over dit voorstel moet nog een bestuurlijk besluit worden genomen.

■ **Gezamenlijke communicatiestrategie over waterplanten en waterrecreatie**

Er is de afgelopen periode op beleidsniveau veel kennis uitgewisseld over de nut en noodzaak van waterplanten en hoe om te gaan met overlast. Het is een mooi moment om daarmee een gezamenlijke communicatieboodschap vorm te geven over 'hoe te kijken naar waterplanten' (in relatie tot waterrecreatie). Onderdeel van deze opgave is het ook verder verankeren van de app waterplanten.nu. Het onderhoud van de app is nu bijvoorbeeld geregeld voor vijf jaar. Hoe organiseren we dit structureel?

■ **Organiseren structurele jaarlijkse monitoring**

Rijkswaterstaat karteert eens in de drie jaar de waterplanten. De werkgroep zou dit voor de overlast gevende lang-stelige waterplanten graag jaarlijks doen om de waterplantengroei beter te snappen en te kunnen voorspellen. Techmaps voert al jaarlijks vluchten (drone, vliegtuig) uit ter voorbereiding van maaiwerkzaamheden. Een verdere uitbouw van de structurele monitoring (eenduidige methode en resultaten) is gewenst.

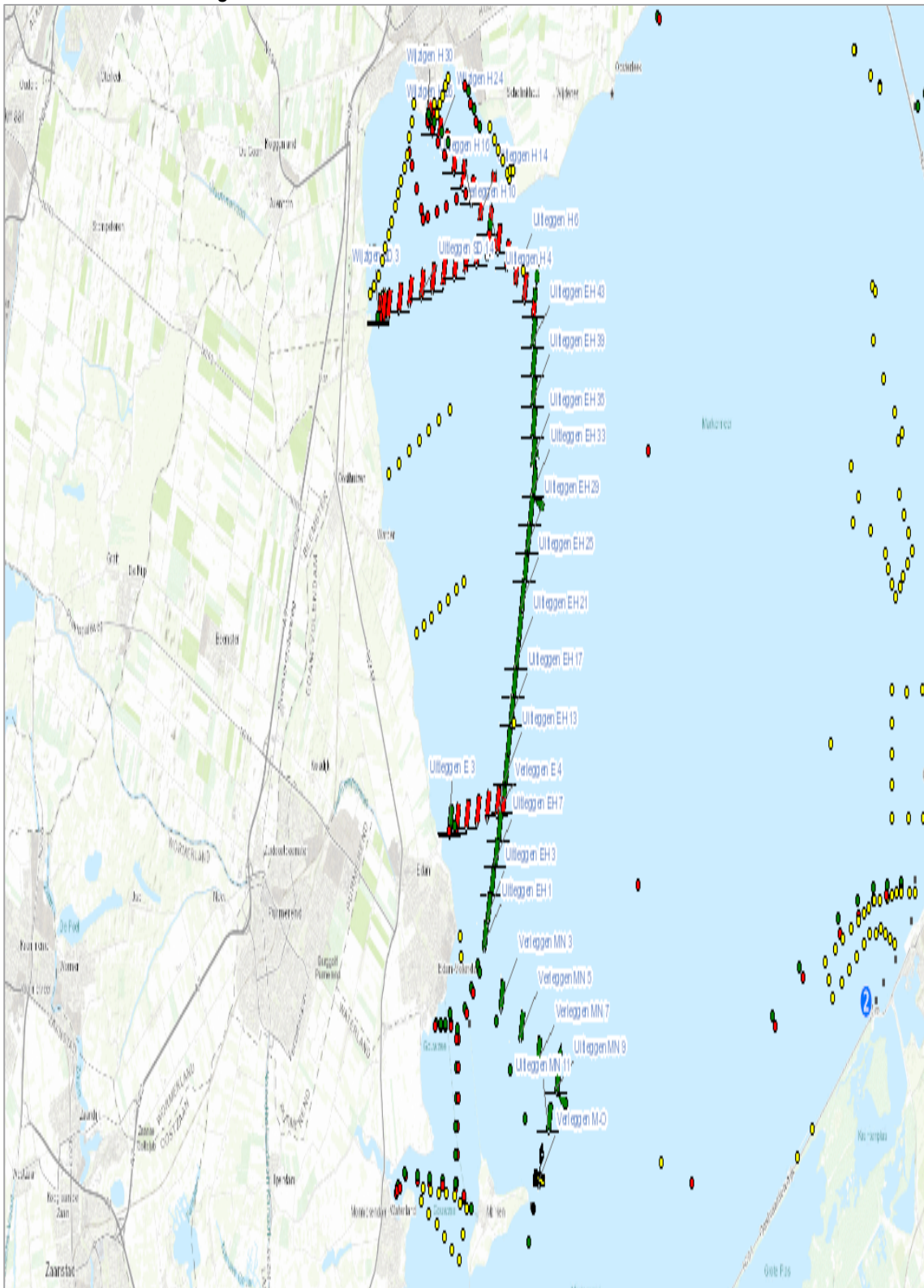
De bevindingen van deze jaarlijkse monitoring kan een aanleiding zijn om een verkenning te doen naar aanpassing (bijvoorbeeld verruiming) van de maaimogelijkheden in bijvoorbeeld het Markermeer en IJmeer (al dan niet op basis van een uit te voeren watersysteemanalyse Markermeer en IJmeer) en/of een actualisatie van de Handreiking Maaien Waterplanten van Rijkswaterstaat uit 2012. Dit zal bezien moeten worden ook in relatie tot de afspraken over verdiepingen.

■ **Verplaatsen snelvaarbaan Almere naar dieper water**

Er ligt een concreet verzoek van de gemeente Almere bij Rijkswaterstaat om de bestaande snelvaarbaan bij Almere te verplaatsen naar dieper water, waarna maaien hier (met uitzondering van de verbinding met de trailerhelling) verder achterwege kan blijven. De gemeente Almere maakt graag een afspraak (convenant) met Rijkswaterstaat dat deze verplaatsing geschiedt in het kader van project *KRW-maatregelen Eemmeer-Gooimeer* (hetzelfde project dat ook genoemd is bij de meekoppelkansen voor verdieping).

⁹ Kostenindicatie exclusief BTW

Voorstel voor betonning in het Markermeer tussen Edam en Hoorn

Bron: 'Voorstel RWS-Betonningsdienst aan het Rijk: Toelichting op aanzet structurele aanpak betonning in relatie tot waterplanten', 29-11-2022

4.4 Benodigde inzet invulling opgaven en oplossingen

Onderstaand schema geeft een eerste beeld van de mate van benodigde inspanning om de oplossing / opgave verder te brengen en/of te implementeren.

Oplossing / opgave	Indicatie benodigde inzet	Toelichting mate van inspanning
FORMALISEREN RIJKSBELEID VOOR WATERRECREATIE OP RIJKSWATEREN	-	<ul style="list-style-type: none"> - Geen draagvlak bij het Rijk - Inzet om op onderdelen voor waterrecreatie oplossingen te regelen
BENUTTEN PRIORITAIRE MEEKOPPELKANSSEN		
- Verdiepen recreatievaargeul bij ontwikkeling Buiteneiland IJburg Amsterdam	+	<ul style="list-style-type: none"> - Is verkend met betrokken partijen - Voorwaarden meekoppeling en aanvullende financiering nog regelen - Nog bindende afspraken maken (overeenkomst)
- Ontwikkeling landwaterovergangen Markermeerkust combineren met verdiepen toegangen havens	+	<ul style="list-style-type: none"> - Is verkend met betrokken partijen - Voorwaarden meekoppeling en aanvullende financiering nog regelen - Bindende afspraken maken (overeenkomst)
- Verdiepingen voor grond natuurlijke oevers en verplaatsen snelvaarbaan Almere bij uitwerking KRW-maatregelen Eemmeer en Gooimeer (KRW)	+	<ul style="list-style-type: none"> - Is verkend met betrokken partijen - Voorwaarden meekoppeling en aanvullende financiering nog regelen - Bindende afspraken maken
AANPAK ZUIDELIJKE RANDMEREN		
- Uitwerken preverkenning	++	Is besluit over genomen. Gaat worden gestart.
- Verbreding hoofdvaargeul	+/-	<ul style="list-style-type: none"> - is over gesproken, maar nog niet op agenda rijk - regio moet hiervoor bestuurlijk traject starten met deze vraag
ZONERING RECREATIEF GEBRUIK EN WATERPLANTEN ZUIDELIJK IJSSELMEER-GEBIED	+/-	<ul style="list-style-type: none"> - Nog niet voor geregeld - Nog niet opgenomen in programma's - Noodzaak meer onderkend
MONITORING EN BEHEERSING WATERPLANTEN		
Organiseren structurele jaarlijkse monitoring waterplanten i.p.v. driejaarlijks	+/-	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn geen afspraken met het Rijk - Wens vanuit de regio en waterrecreatiesector - Financiering vinden en trekker benoemen
Actualisering Handreiking Waterplanten	+/-	<ul style="list-style-type: none"> - Wens vanuit de regio en vooral de watersportsector - Behoeft aan meer ruimte om te kunnen maaien - Rijkswaterstaat is nog niet zo ver
STRUCTURELE PARTICIPATIE IN (ECOLOGISCHE) PLANPROCESSEN zoals Zandwinstrategie IJsselmeergebied	+	<ul style="list-style-type: none"> - Het rijk betreft steeds vaker de regio in deze planprocessen - Nog borgen dat dit bij alle processen gestructureerd gebeurt

Oplossing / opgave	Indicatie benodigde inzet	Toelichting mate van inspanning
OPTIMALISEREN MAAIMOOGELIJKHEDEN		
- Certificering vissersboten voor maaiwerkzaamheden Markermeer	+	- Financiering benodigde aanpassingen is nog een vraagstuk - Investering te groot voor de kleine markt en de betrokken vissers - Antwoord vinden hoe hier mee om te gaan (ook in relatie Maaiboort 2.0). Hiervoor is nog nader onderzoek nodig.
- "Concept Maaiboort 2.0 (Marker- en IJmeer)" Markermeer	+/-	- Nieuw concept, zit nog in initiatieffase - Vraagt investeringsfinanciering - niog niet geregeld - Vraagt langdurige commitment van de betrokken NH-gemeenten die samenwerken in het maaien - Eerst verkenning haalbaarheid
- Inzet getest prototype maai-verzamel ponton pilot en certificering in de Randmeren	++	- Doorvoeren enkel technische verbeteringen - Regelen certificering
- Het verder operationeel verbeteren van het GPS- en datagestuurd maaien	+	- Gaat vooral om verbeterpunten - Regelen aanvullende financiering (?)
STRUCTURELE AFSPRAKEN BETONNING VAN RECREATIEVAARWEGEN EN/OF WATERPLANTEN	++	- Afstemmingsoverleg RWS en Maai-stichtingen over betonning functioneert inmiddels goed - Mits financiering vanuit regio, gaat RWS aanvullende betonning bestellen, er is een concreet voorstel - Opdrachtgever en financiering organiseren
ORGANISEREN STRUCTUREEL ONDERHOUD APP <u>WATERPLANTEN.NU</u>	+	- Is op dit moment voor 5 jaar geregeld - Evaluatie werkbaarheid en effectiviteit - Nieuwe overeenkomst en financiering organiseren - Wie gaat dit doen?
ORGANISEREN GEZAMENLIJKE COMMUNICATIESTRATEGIE OVER WATERPLANTEN EN WATERRECREATIE	+/-	- Nut en noodzaak is breed erkend - Nog geen 'probleem'eigenaar en financiering - Wellicht organiseren partijen (bijvoorbeeld Gastvrije Randmeren) dat liever zelf

5. HOE VERDER MET DE SAMENWERKING

5.1 Richtinggevende overwegingen voor verdere samenwerking

De interviews en de bijeenkomsten van de Werkgroep Waterplanten leverden verschillende overwegingen op die richting geven aan het vormgeven van de verdere organisatie van de samenwerking op het gebied van waterplanten.

■ Het werk is nog niet klaar

Er is veel bereikt en in gang gezet. Maar hoofdstuk 4 bewijst dat er nog voldoende opgaven zijn die een relatie hebben met de waterplantenproblematiek en gediend zijn bij een (gecoördineerde en) gezamenlijke aanpak. Daarnaast is er een blijvende behoefte aan het uitwisselen van informatie. Dat vraagt om een (soortgelijk) vervolg.

■ Een vorm van samenwerking biedt meer invloed en impact

Voor het zorgen voor invloed/advies bij de invulling van de koppelkansen, PAGW-invulling Zuidelijke Randmeren en KRW3-maatregelen Gooi- en Eemmeer en andere planprocessen in het IJsselmeergebied is enige mate van samenwerking en organisatie gewenst. De huidige Werkgroep Waterplanten geeft bijvoorbeeld status aan die invloed. Meer dan losse organisaties of alleen de watersportsector.

■ Korte termijn activiteiten door bestaande samenwerkingen

In de Randmeren bestaat al een goed functionerend samenwerkingsverband¹⁰ gericht op het beheer en bevaarbaar houden van de Randmeren. In het IJmeer en Markermeer is sinds de zomer van 2021 een samenwerkingsverband van de tien omliggende gemeenten actief, gericht op het gecoördineerd maaien van delen van deze wateren¹¹. Beide samenwerkingsverbanden hebben ook directe contacten met Rijkswaterstaat over de te maaien en te betonnen vaargebieden. De pilot betoning leert dat de betrokken partijen elkaar steeds beter weten te vinden. Kortom, de organisatie van het waterplantenbeheer en maaitechniek is verbeterd, er is van elkaar geleerd en met Techmaps geïnnoveerd.

Meer operationele activiteiten gericht op het maaien en varen (optimaliseren mogelijkheden/innovatie, betoning, techniek, communicatie (bijvoorbeeld onderhoud waterplantenapp)) lijken dan ook geregeld te kunnen worden via de bestaande samenwerkingen aan de IJmeer/Markermeerkust en Randmeren en de

¹⁰ Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren en Stichting Maaien Waterplanten Randmeren

¹¹ Samenwerkingsovereenkomst Maaien waterplanten IJmeer/Markermeer en Stichting Maaien Waterplanten IJmeer Markermeer

watersportsector. Waar nodig kunnen zij (incidenteel) worden ondersteund door bijvoorbeeld de provincies of Rijkswaterstaat. Zij kunnen bijvoorbeeld functioneren als smeermiddel in communicatie tussen rijk en lagere overheden bij vastlopende processen en het maken van (nieuwe) bestuurlijke samenwerkingsafspraken.

■ **Naar een andere regierol**

Met name de provincie Noord-Holland en Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren (en in hun sliptream Provincie Flevoland) hebben veel moeite en tijd gestopt in het aansturen en aanjagen van de Werkgroep Waterplanten en het boeken van resultaten. Het laatste jaar bleek 2 keer zoveel uren inzet benodigd.

De provincies zien geen echte regierol meer voor zich zelf. De verwachting is dat (nieuwe) bestuurders¹² andere accenten gaan leggen en minder/geen ruimte zullen bieden voor deze regierol. Zij denken aan een lossere vorm van regie, mogelijk meer in de vorm van programmamanagement. Dat behoeft niet persé vanuit de provincies te worden georganiseerd.

■ **Meer focus en verminderen tijdsbesteding**

Gemiddeld kwam de werkgroep waterplanten 7x per jaar bij elkaar met een mix van onderwerpen. En dat schoot meerdere kanten op. Van maai-innovaties en organisaties tot het aantonen van de waarde van waterplanten voor natuur tot een voorstel voor de PAGW in 2030. Korte en lange termijn, bestuurlijke sores, het ontwikkelen van nieuwe benderingen etc. Het kwam allemaal langs in deze werkgroep. Actieve deelname vraagt veel tijdsinzet, met soms onderwerpen die niet voor alle deelnemers van belang zijn.

■ **Programmagericht werken**

In onder meer de bijeenkomst van de Werkgroep Waterplanten van 1 november 2022 ontstond langzamerhand het gezamenlijke idee om meer te werken met een projecten- of activiteitenprogramma, die minimaal jaarlijks wordt geëvalueerd en geactualiseerd. Er kan dan meer gestuurd worden op voortgang en financiële consequenties. Budgetten worden daarmee jaarlijks gelabeld en daarmee is er minder risico's dat gereserveerd geld op de plank blijft liggen.

■ **Een nieuwe samenwerkingsovereenkomst kost tijd**

Het zal de benodigde tijd kosten om een nieuwe Samenwerkingsovereenkomst op te stellen en vast te stellen. Vraag is of die tijd er is en nodig is en wie dit organiseert. Bij de Samenwerkingsovereenkomst die ten grondslag ligt aan de Werkgroep Waterplanten is er veel tijd overheen gegaan om te komen tot een ondertekende overeenkomst. Er is bijvoorbeeld lange tijd gediscussieerd met Rijkswaterstaat en Ministerie van IenW over de invulling van de samenwerking.

5.2 Voorstel verdere samenwerking

Voortzetten van een vorm van samenwerking

Duidelijk is dat alle partijen voorstander zijn van het voortzetten van een vorm van afstemming, samenwerking en bewaking. Er zijn ook nog verschillende opgaven in te vullen. Voor een variant als het opheffen van de Werkgroep Waterplanten en het beleggen van de opgaven bij individuele partijen is geen draagvlak. Wel waren er oproepen tot meer commitment, maar ook een kleinere tijdsinzet, een andere verdeling van taken en acties en meer programmagericht werken en bewaken.

¹² Op 15 maart 2023 zijn er verkiezingen voor de Provinciale Staten

Niet meer één werkgroep

Er is behoefte om meer operationele projecten en de meer langlopende planprocessen gericht op het grotere systeem van het zuidelijke IJsselmeergebied uit elkaar te trekken. De rollen en belangen van organisaties lopen hier ook meer uiteen:

- *Meer operationele projecten, activiteiten en oplossingen:* De organisatie van het waterplantenbeheer en het maaien lijkt ondertussen te staan en de hieraan gekoppelde samenwerkingsverbanden lijken in staat zelfstandig operationele zaken en projecten voor de kortere termijn te regelen.
- *Langere termijn en structurele oplossingen:* Er zijn eerste stappen gemaakt om ook langere termijnoplossingen uit te werken en hier afspraken over te maken. Dat vraagt echter nog een paar flinke gecoördineerde slagen om dit ook daadwerkelijk in te vullen.

Voorkeur wijze van organiseren

Op 8 december 2022 zijn in de Werkgroep Waterplanten meerdere samenwerkingsmodellen besproken. Als eindbeeld is een voorkeur ontstaan voor twee samenwerkingsvormen, waarvan één gericht op de grotere schaal, de lopende/op te starten planprocessen en het verzilveren van koppelkansen, en een ander op uitvoerbare operationele oplossingen en de korte termijnpraktijk. De eerste kent projectmatige samenwerkingen, ondersteund door een programma. De tweede functioneert als een werkgroep. Qua organisatie-uitgangspunten ziet het er als volgt uit.

1. PROGRAMMAGESTUURDE SAMENWERKING STRATEGISCHE EN SYSTEEMOPGAVEN

Hier geen werkgroep, maar werken met een afgesproken programma met opgaven, budgetten en uitvoerende partijen. Dit programma is vooral gericht op het creëren van extra meerwaarde in (toekomstige) plannen en planprocessen voor bevaarbaarheid en veiligheid in het Zuidelijk IJsselmeergebied en beheer(sing) van waterplanten. Partijen werken met elkaar samen in wisselende samenstellingen, afhankelijk van inhoud en vorm van de opgave. Het programma komt tot stand onder verantwoording van een cluster regionale overheidspartijen: De provincies Noord-Holland en Flevoland, Gastvrije Randmeren en de gemeente Almere. Zij organiseren ook de bewaking van het programma en zorgen voor de (bestuurlijke) toedeling van opgaven, mogelijk met behulp van ingehuurd onafhankelijke programmamanager. Jaarlijks organiseren zij een gezamenlijke (bestuurlijke) bijeenkomst met terugkoppeling van de resultaten van de projecten (verantwoording/evaluatie) en actualisering van het programma.

Kern samenwerkende partijen

- Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren
- Vertegenwoordiger vanuit provincies Flevoland, Noord-Holland, Gelderland, Utrecht
- Ministerie van IenW
- Vertegenwoordiger vanuit de waterrecreatie (vertegenwoordigt HISWA/RECRON, Watersportverbond, Toerzeilers, Sportvisserij Nederland)
- Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk.
- RVO

Waar nodig kunnen zij ondersteuning vragen van de andere partijen

Voor de komende 10 jaar bevat het programma in ieder geval onderstaande opgaven.

Opgaven Samenwerking in Strategische- en Systeemopgaven

- Benutten prioritaire meekoppelkansen:
 - Verdiepen recreatievaargeul bij ontwikkeling Buiteneiland IJburg Amsterdam.
 - Ontwikkeling landwaterovergangen Markermeerkust combineren met verdiepen toegangen havens
 - Verdiepingen voor grond natuurlijke oevers en verplaatsen snelvaarbaan Almere bij uitwerking KRW-maatregelen Eemmeer en Gooimeer
- Zuidelijke Randmeren
 - Uitwerken preverkenning
 - Verbreden hoofdvaargeul Gooimeer, Eemmeer, Nuldernauw
- Ontwikkelen en vastleggen zonering voor recreatief gebruik en waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied
- Monitoring en beheersing waterplanten
 - Organiseren structurele jaarlijkse monitoring waterplanten i.p.v. driejaarlijks
 - Actualisering Handreiking Waterplanten
- Organiseren structurele participatie in (ecologische) planprocessen, zoals Zandwinstrategie IJsselmeergebied

2. WERKGROEP GERICHT OP OPERATIONELE AFSTEMMING

Denk daarbij aan (het optimaliseren van en afspraken maken over) maaien en (organiseren van en communicatie over) bevaarbaarheid (apps, betonning etc.). De werkgroep heeft een relatief vaste samenstelling en stemt periodiek met elkaar af. De kern van de werkgroep bestaat uit:

- Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren | Stichting Maaien Waterplanten Randmeren.
- Samenwerkende gemeenten Maaien Waterplanten IJmeer/Markermeer | Stichting Maaien Waterplanten IJmeer Markermeer.

Waar nodig ondersteunen partijen als provincie(s), ministerie van IenW, Rijkswaterstaat en watersportorganisaties op opgavebasis, als er obstakels ontstaan bij de invulling van de opgaven, zeker in de beginfase. ¹³

Projecten en acties werkgroep die vragen om operationele afstemming

- Jaarlijkse monitoring waterplanten - en maailocaties (TechMaps) - voorbereiding maaien
- Regelen vervolg pilot betonning waterrecreatie (vaargeulen/-gebieden en/of waterplantenzones)
- Optimaliseren maaimogelijkheden IJmeer - Markermeer (Haalbaarheid concept 'Maaiboot 2.0' en/of certificering vissersboten om te kunnen maaien)
- Optimaliseren maaimogelijkheden Randmeren (haalbaarheid en certificering inzet innovatief maaiponton)
- Het operationeel verbeteren van het GPS- en data gestuurd maaien
- Organiseren structureel onderhoud app waterplanten.nu
- Organiseren gezamenlijke communicatiestrategie/boodschap over waterplanten en waterrecreatie (benutten kennis Q&A, watersysteemanalyse)

¹³ Betrokkenheid van een private partij als Techmaps is ook gewenst bij invulling opgaven gericht op onder meer monitoring en optimalisering van de maaimogelijkheden

